

ЗНАМЕНИТІ УКРАЇНЦІ

94(477)

с 43

ВАЛЕНТИНА
СКЛЯРЕНКО
ВОЛОДИМИР
СЯДРО

ПАВЛО
ХАРИТОНЕНКО

FOLIO

94(477)
С 43

ЗНАМЕНИТІ УКРАЇНЦІ

ВАЛЕНТИНА СКЛЯРЕНКО
ВОЛОДИМИР СЯДРО

ПАВЛО
ХАРИТОНЕНКО

A 39185

Харків
«Фоліо»
2019

ВСТУП

Працею возвеличуюсь.

*Напис на родинному гербі
цукрозаводчиків Харитоненків*

Чи ж міг подумати чумак Герасим Харитоненко, який возив сіль із Криму, що його син Іван володітиме 40 тисячами десятин землі та 7 цукровими заводами, а онук Павло уславиться як благодійник і стане спадковим дворянином?

*Марія Головкіна,
знавчиня мистецтва*

Підприємці, або, як їх частіше називали, — ділові люди, в усі часи становили економічну еліту будь-якого суспільства. Завдяки їхньому таланту, енергії та заповзятливості створювалися величезні промислові й фінансові імперії, забезпечувалися умови для реалізації найсміливіших технічних ідей, закладалась основа для поліпшення соціального рівня життя і побуту людей усіх станів, зберігалися і примножувалися культурні цінності. Їх шанували, на них зважали можновладці, адже вони забезпечували розвиток цілих галузей економіки, створювали нові робочі місця, облаштовували міста і робочі селища, сприяли освіті й професійному навчанню населення.

Чимало таких геніїв капіталу сумлінно, професійно і з цілковитою віддачею сил працювали в ХІХ і на початку ХХ сторіччя на благо України. Серед них широко відомі найбільші підприємницькі династії Терещенків, Яхненків-Симиренків, Галаганів, Чикаленків, які з покоління в покоління створювали свої промислові імперії. Їхня діяльність, що в роки радянської влади замовчувалась або подавалася одіозно, тепер стає дедалі відомішою, а відтак заслуговує на всенародну повагу. З українських підприємців найбільш висвітлено у пресі постать Миколи Артемовича Терещенка, але слід зауважити, що основний акцент у публікаціях про нього досі робиться радше на його меценатстві й благодійності, ніж на економічних заслугах.

Не краще стоїть справа і з тим, як зображується діяльність інших представників економічної еліти України. В історії вітчизняного бізнесу дотепер багато білих плям і незаслужено забутих славних імен. До таких належить славнозвісна династія сумських цукрозаводчиків Харитоненків. У дореволюційних довідниках її представників називали «самородками з простого народу» і «капіталістами-благодійниками». Після революції про них довгий час зовсім не згадували. Тільки в «Українській радянській енциклопедії» 1985 року з'явилася коротенька довідка про Харитоненків як про «українських капіталістів-цукрозаводчиків і землевласників... яким належали... цукрові заводи, сільськогосподарські економії». Крім цього до слова

«капіталіст» найчастіше додавали «експлуататор», що в ті часи було ніби його ідеологічним синонімом. Ніяких подоробиць про представників цього славного роду не повідомлялося. Короткі відомості стосувалися лише діяльності засновника фірми Івана Герасимовича Харитоненка. А ось про його сина, Павла Івановича, який перевершив свого батька як у підприємницькій діяльності, так і в благодійності, навіть не згадувалось.

У зв'язку з цим варто навести слова відомого американського вченого Джорджа Гілдера. Він стверджував, що «суспільство завжди у великому боргу перед підприємцями, які підтримують його і які рідко мають зиск у тій мірі, в якій їх отримує навіть найменша частина суспільства». Зрозуміло, йдеться не про матеріальний борг, а про моральний, про громадську думку, яка про них існує. Сьогодні, коли Україна буде свою економіку на ринкових засадах, настав нарешті час віддати цей борг незаслужено забутим представникам економічної еліти минулого. І достойнішої особистості, ніж Павло Іванович Харитоненко, не знайти. Але, розповідаючи про нього, не можна обійти мовчанкою і його попередників. Адже саме вони заклали необхідну основу для подальшого піднесення і просування своїх нащадків соціальними щаблями.

Додатки

Цукрові заводи династії Харитоненків	109
Громадські споруди, побудовані коштом І. Г. Харитоненка ...	110
Громадські споруди, побудовані коштом П. І. Харитоненка ..	111
Урядові нагороди і почесні звання І. Г. Харитоненка	113
Урядові нагороди і почесні звання П. І. Харитоненка	113
Цивільні і громадські посади І. Г. Харитоненка	114
Цивільні і громадські посади П. І. Харитоненка	114
Література	116

Павло Іванович Харитоненко (1852—1914) — особистість,
можна сказати, грандіозна. Він успадкував від батька
найбільше в Російській імперії об'єднання цукрових заводів
і за роки своєї праці зумів зміцнити його і збільшити.

Тож П. І. Харитоненка по праву називали
королем «цукрової держави».

Але в історію він увійшов ще й як один з найвідоміших
меценатів Російської імперії. А те, що він зробив
для свого улюбленого міста Суми, навіть перерахувати
складно: побудував дитячу лікарню, кадетський корпус,
міст через річку, замостив бруківкою головні
вулиці, оплачував навчання студентів... Згідно із заповітом
в Сумах Харитоненко і був похований.

ISBN 978-966-03-9059-1

МІП
УКРАЇНИ